

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausuntopyyntö 5.6.2020, HE 90/2020 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 ja 55 §:n muuttamisesta

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia. Esityksessä ehdotetaan lisättävän kuntien peruspalvelujen valtionosuutta (mom. 28.90.30) ennen kaikkea koronaepidemian kuntatalousvaikutusten kompensoimiseksi yhteensä 833 miljoonalla eurolla (+12 %) 7 907 miljoonaan euroon vuonna 2020.

Esityksestä suurin osa liittyy hallituksen kehysriihessä (8.4.) linjaamaan ja vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa (2.6.) päättämään kuntatalouden neliosaisen tukipaketin (liite 1) euromääräisesti suurimpaan osaan, kuntien valtionosuuden lisäykseen (772 milj. euroa). Esitys sisältää kuitenkin myös muita muutoksia (61 milj. euroa) kuntien valtionosuusrahoitukseen vuonna 2020. Esitetyt muutokset on jaoteltu em. kahteen osaan ja listattu suuruusjärjestykseen liitteeseen 2.

Vuoden 2020 neljännen lisätalousarvion (2.6.) kuntatalouden tukipaketti on suuruudeltaan merkittävä - kuten ovat myös koronaepidemian vaikutukset kaupunkien ja kuntien talouteen erityisesti tulojen romahduksesta johtuen.

Kaikki kunnat saavat tukipaketin myötä merkittävän lisäyksen (keskimäärin +132 €/as) valtionosuuteensa vuonna 2020.

Koronaepidemian kuntatalouden tukipaketin suurin osa lisää kuntien valtionosuutta 772 milj. euroa vuonna 2020

Esityksellä säädetään niistä yksityiskohtaisista laskentaperusteista, joilla kuntatalouden tukipaketin suurin osa, valtionosuuden lisäys (772 milj. euroa), jakautuu kuntien välillä.

Koronavirusepidemian taloudelliset vaikutukset eivät jakaudu kuntiin tasaisesti, vaan epidemian vaikutus vaihtelee alueellisesti muun muassa epidemian levinneisyyden ja kaupungin tai kunnan elinkeinorakenteen, väestörakenteen ja verotulopohjan mukaan.

Myös kuntien tulojen rakenne ts. se, kuinka suuren osan kokonaistuloista verotulot kattavat, vaikuttaa siihen, kuinka suureksi epidemian taloudellinen vaikutus yksittäisessä kunnassa muodostuu ja kuinka nopeasti esimerkiksi tulopohjan heikkeneminen kaupungin tai kunnan taloutta heikentää. Myös epidemian kestolla ja yksityisen kulutuskysynnän elpymisellä on työllisyyden ja yritysten toimintaedellytysten kautta merkittävä vaikutus epidemian kokonaistaloudellisiin vaikutuksiin yksittäisessä kaupungissa tai kunnassa.

On erittäin hyvä, että koronaepidemian kuntatalouden tukipaketti koostuu neljästä eri osiosta. Tämä mahdollistaa erilaisten vaikutuskanavien huomioon ottamisen, kun tukea kohdennetaan eri tavalla epidemiasta kärsineille alueille, kaupunkeihin ja kuntiin.

Esityksessä säädetään yksityiskohtaisista laskentaperusteista, miten valtionosuuden lisäys (772 milj. euroa) jakautuu kuntien välillä. Jakoperusteita on viisi (5): neljä laskennallista osiota ja harkinnanvarainen valtionosuuden korotus.

- **Lisäys kunnallisverojen suhteessa, 370 milj. euroa**

Tällä erällä pyritään kompensoimaan erityisesti kunnallisveron tuoton heikentymistä. Koronaepidemian euromääräisesti merkittävimmät vaikutukset kuntatalouteen syntyvät verotulojen romahtaessa jo vuonna 2020. Kunnallisverotulot heikkenevät sitä enemmän, mitä suurempi osuus kaupungin tai kunnan tuloista tulee verotuloista. Kunnissa, joissa valtionosuuksien osuus kunnan tuloista on suurempi, koronaepidemian talousvaikutuksista verotulovaikutus on suhteellisesti pienempi.

- **Tasasuuruinen (33 €/as) lisäys kaikille kunnille, 180 milj. euroa**

Tämä erä kompensoi kaikille kunnille ja kaupungeille tasaisesti koronaepidemian aiheuttamaa talouden heikentymistä, kuten maksutuottojen menetyksiä ja kustannusten kasvua esimerkiksi koronaepidemiaan varautumisesta ja materiaalihankinnoista johtuen.

- **Lisäys alle 18-vuotiaiden määrän (107 €/alle 18-v.) suhteessa, 112 milj. euroa**

Tämä erä pyrkii tasoittamaan sitä vaikutusta ja torjumaan niitä sosiaalisia ongelmia, joita koronaepidemian aiheuttama poikkeustilanne on synnyttänyt erityisesti lasten, nuorten ja perheiden keskuudessa. Nämä voivat ilmetä esimerkiksi lisääntyneenä lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen sekä muiden tukipalvelujen tarpeena.

- **Lisäys yli 64-vuotiaiden määrän (50 €/yli 64-v.) suhteessa, 60 milj. euroa**

Tämä erä turvaa koronavirusepidemian aiheuttaman poikkeustilanteen vaikutuksia iäkkäiden henkilöiden kuntoutus- ja muiden tukipalvelujen palvelutarpeen kasvuun.

- **Harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen lisäys, 50 milj. euroa**

Toisin kuin neljä muuta em. osiota, harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta ei myönnetä kunnille laskennallisesti, vaan kunta hakee korotusta valtionosuuteensa. Esityksellä esitetään lisättäväksi harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen euromäärää 10 miljoonasta 60 miljoonaan euroon (lisäys +50 milj. euroa).

Harkinnanvaraista valtionosuuden korotusta lukuun ottamatta neljä muuta osiota myönnetään ja maksetaan kunnille vuoden 2020 valtionosuusmaksatuksen yhteydessä elokuun 2020 maksatuksesta alkaen jokaisen kuukauden 11. päivään mennessä. Kunnat päättävät itse saamansa valtionosuuden lisäyksen kohdentamisesta tehtäviensä hoitamiseen.

Kuntaryhmien välillä tarkasteltuna euromääräisesti merkittävin osa kuntatalouden tukipaketista (valtionosuuden korotus ja yhteisöveron jako-osuuden muutos yhteensä) kohdentuu suurimmille kaupungeille. Noin kolmannes valtionosuuden lisäyksestä kohdistuu Uudenmaan kunnille.

On erittäin hyvä, että kuntatalouden tukipaketin suurin osa, valtionosuuden korotus jakautuu osioihin, joiden laskentaperusteet pyrkivät korvaamaan erikseen erityyppisiä epidemian talousvaikutuksia kunnille. Lisäksi on hyvä, että koronatuen pääpainon on kuntien verotulomenetysten korvaamisessa.

Koronavirusepidemian levinneisyydestä johtuen epidemian talousvaikutukset painottuvat suurimpiin kaupunkeihin ja erityisesti Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin (HUS) alueelle. On perusteltua, että myös tukipaketin painotus on samoilla alueilla.

Kuntatalouden kestävyys kannalta olennaista on vuoden 2020 akuutista kriisistä selviämisen lisäksi se, miten epidemian kuntataloutta heikentävät vaikutukset saadaan tasoitettua tulevina vuosina 2021 ja 2022. Terveystieteiden kiireettömien toimenpiteiden takia kustannusten kasvupaine sairaanhoitopiireissä tulee olemaan suuri erityisesti vuonna 2021. Mahdollinen epidemian toinen aalto tai pysyvä vaikutus yhteiskuntaan esimerkiksi ihmisten kulutuskäyttäytymisen kautta lisää epävarmuutta kestävän kuntatalouden tulevaisuuden näkökulmasta.

Hallitus on sitoutunut arvioimaan elokuun budjettiriihessä uudelleen koronakriisin vaikutuksia kuntiin ja täydentämään vuoden 2021 talousarviovalmistelussa tarvittaessa kunnille suunnattua toimenpidekokonaisuutta.

Riittävästi mitoitettu, oikein kohdennettu ja ajoitettu tuki mahdollistaa kuntalaisia auttavien peruspalveluiden toimivuuden koronan aikana ja ehkäisee rajuja sopeutustoimia kriisin jälkeen.

Budjettiriihessä elokuussa tulee tarkistaa vuoden 2020 kuntatalouden tukipaketin riittävyys. Jos koronaepidemian talousvaikutukset eivät merkittävästi muutu, tuen kokonaismäärää tulee kasvattaa lähemmäs arvioitua kokonaisvaikutusta, noin 2 miljardia euroa vuonna 2020.

Kuntatalouden tukemista tulee jatkaa myös tulevina vuosina. Budjettiriihessä kuntatalouden vuoden 2021 tukikokonaisuus tulee mitoittaa siten, että kaupunkien ja kuntien talouden kestävyys voidaan turvata dramaattisesti heikentyneessä kuntataloustilanteessa. Budjettiriihessä tulee myös tarkistaa julkisen palveluvalikoiman laajuutta ts. kuntien tehtävien ja velvoitteiden kokonaisuutta.

Muut vuoden 2020 valtionosuuteen esitetyt muutokset

Lakiesityksessä ehdotetaan, että aiemmin kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmää varten kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta leikattua euromäärää palautetaan takaisin peruspalvelujen valtionosuuteen 30 miljoonaa euroa. Muutoksen jälkeen digikannustinavustuksena (mom. 28.90.32) jaettavaksi jää 10 miljoonaa euroa.

On erittäin hyvä, että peruspalvelujen rahoitukseen tehty leikkaus pienenee 30 miljoonalla eurolla aiemmasta.

Valtionosuutta ei saa vähentää kehittämishankkeita, kuten digitalisaation kannustinavustuksen rahoitusta varten. Digitalisaation edistäminen on tärkeää, mutta se tulee rahoittaa muulla tavalla, kuin vähentämällä rahoitus kuntien lakisääteisiin tehtäviin tarkoitetusta yleiskatteisesta valtionosuudesta.

Hallituksen esitys (HE 4/2020 vp) iäkkäiden henkilöiden tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon toimintayksiköissä noudatettavasta henkilöstömitoituksesta on eduskunnan käsiteltävänä. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2020. Lain voimaantulon vaiheistus huomioiden täysimääräinen kustannuslisäys (239 milj. euroa) saavutetaan vuonna 2024.

Voimaan tullessaan laki lisää kuntien tehtäviä ja myös kustannuksia. Hallitusohjelman mukaisesti kuntien uudet ja laajenevat tehtävät rahoitetaan täysimääräisellä valtion-rahoituksella, mistä johtuen kuntien valtionosuutta esitetään lisättäväksi 17,7 miljoonaa euroa vuonna 2020 elokuun maksatuksesta alkaen.

Uusien ja laajenevien tehtävien ja velvoitteiden rahoitus täysimääräisellä ts. 100 prosentin valtionosuudella noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä, toteuttaa hallitusohjelmaa ja tukee rahoitusperiaatteen toteutumista kuntien ja valtion välillä.

SUOMEN KUNTALIITTO

Sanna Lehtonen, kehittämispäällikkö

LIITE 1. Kuntatalouden tukipaketti koostuu neljästä osasta. Esityksellä (90/2020) säädetään niistä suurimmasta, valtionosuuden lisäyksestä yli 770 miljoonalla eurolla

Hallituksen neljäs lisätalousarvio 2.6.2020

Kuntatalouden neliosainen tukipaketti koronaepidemian vaikutuksiin

Sanna Lehtonen @lehtonenKL 3.6.2020

KUNTA
LIITTO

LIITE 2. Esityksen (90/2020) vaikutus kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen (mom. 28.90.30)

HE 90/2020 esitetyt muutokset	milj. €
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (28.90.30), ennen muutoksia	7 074
Koronaepidemian kuntatalouden tukipaketti (4. LTA 2.6.): Valtionosuuden lisäys	772
- mistä €/asukas-tasasuuruisesti	180
- mistä kunnallisverojen suhteessa	370
- mistä alle 18-vuotiaiden määrän suhteessa	112
- mistä yli 64-vuotiaiden määrän suhteessa	60
- mistä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen lisäys	50
Muut esitetyt muutokset	
- Palautus kuntien digitalisaation valtionavustuksesta (mom. 28.90.32)	30
- Kuntien tehtävien lisäys, voimaan 8/2020: Muutos iäkkäiden henkilöiden tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon henkilöstömitoituksessa (0,7)	18
- Vuoden 2020 valtionosuuden laskennassa käytettävien lopullisten määräytymistekijöiden tarkistus	9,3
- Työttömyysetuuden sovittelun suojaosan väliaikainen korotus	3,4
Muutokset (HE 90/2020) yhteensä	833
Kunnan peruspalvelujen valtionosuus (28.90.30), muutosten jälkeen	7 907